וירא

א. דער רמב"ם זאגט[1]: „וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר[2] וירא והנה שלשה אנשים".

פון דעם וואס דער רמב"ם ברענגט נאר די פיר וועדטער (און איז אפילו ניט מרמז אויף די ווייטערדיקע וועדטער דורך מוסיף זיין „וגו'"[3]) איז משמע, אז די ראי' איז פון די פיר וועדטער אליין. איז ניט מובן: ווי אזוי לערנט מען אפ פון „וירא והנה שלשה אנשים" אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה"?

די תמי' איז נאך גרעסער: דער מקור פון דעם מאמר[4] איז די גמ' אין מס' שבת[5] — און אין דער גמרא[6] ווערט געבראכט אן אנדער פסוק מהסיפור: גדולה הכנסת אורחין מהקבלת[7] פני שכינה דכתיב[8] ויאמר אדנ"י[9] אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'[10] (און ווי רש"י טייטשט אפ[11]: אל נא תעבור „והניחו והלך לקבל האורחים").

ד.ה.: 1) דער רמב"ם איז משנה פון דער ראי' שבגמרא, 2) פון אן ראי' וועלכע איז פשוט ומבואר, און ברענגט אן פסוק וואו די ראי' איז כלל ניט מובן? 3) היפך „דרכו של הרמב"ם משנה זיין און ברענגען אן פסוק „שלא נזכר בגמ' כלל מאחר שהוא מבואר יותר"[12]?

ב. בנוגע דער ראי' פון דעם פסוק „וירא והנה שלשה אנשים" אז „גדולה הכנסת אורחים וכו'" — יש לומר, לכאורה, אז (לויטן רמב"ם) איז די ראי' פון דער עצם ראיית שלשה אנשים:

אין א מצב פון „וירא אליו ה'", ווי פאסט עס אז בעת מעשה זאל אברהם קוקן און דערזען „שלשה אנשים" זען בשימת לב (וועלכע ברייגט צו וירץ לקראתם)? בשעת מען שטייט „לפני ה'" דארף דאך זיין מושלל יעדער תנועה, ועאכו"כ שימת לב, צו א מענטשן אדער צו עפעס אן אנדער זאך!

ובמכ"ש פון ק"ש — וואס קריאתה דארף

---

1) הל' אבל פי"ד ה"ב.

2) פרשתנו יח, ב.

3) כמו בסמ"ג (שהולך בעקבות הרמב"ם — ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם כו' הסמ"ג אות מו) מ"ע ב' מד"ס שגם הוא מביא הכתוב כהרמב"ם, אלא שמוסיף „וגו' כדאי' בפ' מפנין". ובסמ"ג י"ל שהביא רק התחלת הענין והסוגיא, וכוונתו גם להפסוק שהובא שם בגמ'.

4) כנסמן בכס"מ שם.

5) קכז, סע"א. וכן בשבועות (לה, ב) — הובא לקמן סעיף ג. אבל שם לא הובא מפורש (בדברי ר"י א"ר) הראי' מהפסוק, אף שמובן הוא מהמשך. וראה הערה 26.

6) וכן במדרש תהלים (באבער) יח, כט. שאלתות פרשתנו שאילתא יא (כהגירסא שלפנינו. וראה לקמן שוה"ג להערה 10). ועוד.

7) כ"ה בשבת שם. ובשבועות שם: יותר מהקבלת פני שכינה.

8) פרשתנו שם, ג.

9) דפשוטו — קאי על הקב"ה — וראה לקמן בפנים ס"ג.

10) כ"ה בגמ' וע"י שם. ובשאר המקומות לא הובא כל הלשון: במדרש תהלים „ויאמר אדנ"י וגו' אל נא תעבור מעל עבדך" (ובשאילתות לפנינו: אל נא תעבור מעל עבדך): ברי"ף שבת שם (ועד"ז בראש"ש שבת שם (ס"ב)): ויאמר אדנ"י אם נא מצאתי חן בעיניך וגו'. ועד"ז הוא בדק"ס מכ"י. ואכ"מ.

11) שבת שם. וראה גם ר"ח ופרש"י שבועות שם.

12) יד מלאכי שם אות ד.

•) וראה חילופי נוסחאות בשאילתות (ירושלים תש"ך) נוסחאות כ"י. ובא' מהם הובא (— מהתחלת הפסוק) „וירא אליו ה' כו' וישא עיניו וירא".

זיין: „בכוונה[13] באימה וביראה ברתת[14]

ובזיעה[15]" ווייל מען לייענט „כתב המלך על[16] בני מדינתו" און ס'דארף זיין „כחדשים" — ווי חדשים.

ועד"ז באָ תפילת העמידה, וואָס היות אז אָ איד „צריך[17] שיראה עצמו כאילו שכינה שרוי' כנגדו", ער דארף דאָן פילן ווי ער וואָלט געווען „עומד לפני ממה"מ הקב"ה"[18], איז דָער דין אַז ער טאָר ניט מפסיק זיין פאָר קיין שום זאָך און דארף שטיין „כעבדא קמי מרי"[19], אָן קיין שום תנועות — „אין לזוז ממקומו"[20]:

עאכו"כ ביי אברהם וואס זיין „עומד לפני ה'"[21] איז געווען באופן הכי גלוי ונעלה,

ובנדו"ד — איז דאָך געווען ניט אָ „כתב" און ניט „כאילו" — נאָר „וירא אליו הוי'" ממש — איז ווי קומט עס אַז באותה שעה זאָל באָ עם זיין „וירא[22] והנה גו'", אַז ער האָט דערזען די ג' אנשים?

---

13) שו"ע אדה"ז חאו"ח ר"ס ס"א.

14) לכאורה צ"ל „וברתת" בוא"ו (וכ"ה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז — זיטאמיר תרט"ז. שם תרכ"ב), וכמו שהוא בהמשך הסעיף שם בהבאת דברי המדרש. — וראה ברכות כב, א (ומו"ק טו, א) באימה וביראה וברתת ובזיע.

אבל בשו"ע המחבר ריש הסימן כאן „ברתת" בלא וא"ו (וכן הוא בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז כאן"). וכ"ה בכו"כ מקומות"".

ויש לומר בדיוק גירסא זו, כי אימה ויראה — רגש שבנשמה, רתת וזיע — ענין שבגוף"" — סוגים

---

*) וכ"ה **בסיום** לשון הטור שם (לפנינו. וכן בדפוס ווינציאה שי (דפוס א' דהטור עם הב"י)) בנוגע לק"ש. וכן ל' הב"י שם (לפנינו ובדפוס ווינציאה הנ"ל) בפעם הא'. ובפעם הב' — גם „ביראה" הוא בלי וא"ו, וכ"ה בתנחומא אמור (י). טור שם (לפנינו ובדפוס ווינציאה הנ"ל) בהבאת המשל שבמדרש. וראה חילופי נוסחאות בויק"ר (הוצאת מרגליות. ירושלים תשל"ב) פכ"ו, ו כמה שינויי גירסאות: „ביראה" בלא וא"ו, או גם „וברתת" בוא"ו.

ד' לשונות הנ"ל „באימה כו'" הובאו גם: ביומא (ד, ריש ע"ב — לגירסת הע"י וכ"י (ראה דק"ס שם). וכן באדר"נ רפ"א) — לענין תורה — ושם „ביראה ברתת" בלא וא"ו; בויק"ר שם לפנ"ז במשל (לענין אחר). ושם לפנינו: וביראה וברתת — שניהם בוא"ו, ובויק"ר (מרגליות) שניהם **בלא** וא"ו; ויק"ר פי"א ז בלשון המשל. וגם שם כמה שינויים — ראה הוצאת מרגליות.

ובתו"כ שמיני י, ד (יל"ש שם רמז תקכו). וכן תנחומא שמיני (ט) — רק ג' לשונות „באימה וברתת ובזיע". וכן ביומא שם לפנינו. וקרוב לומר שזוהי השמטת מעתיק. **ואכ"מ.**

**) וכ"ה בטור דפוס אויגשבורג ש — שתי הפעמים. ובב"ח ופרישה שם (בשם הב"י) ב' הפעמים.

***) ומהם: **במקורו** במדרש — ויק"ר פכ"ז, ו (לפנינו. וכן בויק"ר הוצאת מרגליות) — שמשם הובא המשך לשון אדה"ז. כנסמן עה"ג דשו"ע אדה"ז (וכמ"ש בטור וב"י שם); פסיקתא דר"כ פ' שור או כשב (בהוצאת באבער. וכן בנוסח כ"י אוקספרד ועוד — נ', תשכ"ב); ע"י מו"ק שם; נוסח הכ"י בדק"ס מו"ק שם. וכן הביא בדק"ס ברכות שם (סוף הערה יו"ד) מכ"י.

****) ראה לקוטי הש"ס להארי"ל מו"ק שם (ד"ה מה להלן). סה"מ תיש"א ע' 250 ובהערה 2 שם. לקו"ש ח"כ ע' 548 9.

נפרדים*****. ועד"ז ד' אותיות שבשם הוי' (שהם כנגדם****) — הנסתרות, הנגלות.

15) כ"ה גם בהמשך הסעיף בשו"ע אדה"ז שם (וכ"ה גם בדפוס ראשון דשו"ע אדה"ז). וכ"ה בש"ס מו"ק שם (בה"א). אבל בשו"ע המחבר בלי ה"א (ושם: וזיע — בלי ב'). וכ"ה בשני דפוסי שו"ע אדה"ז זיטומיר הנ"ל. וכ"ה בשאר כל המקומות שנסמנו בהערה שלפנ"ז (ובשוה"ג). וכ"ה בברכות ובע"י מו"ק ודק"ס שם נוסח הכ"י ודפוסים.

16) צ"ל „אל"?

17) שו"ע אדה"ז חאו"ח רסצ"ח. וש"נ.

18) ברכות לג, ב"ע"א.

19) שבת י, א. טושו"ע (ודאדה"ז) או"ח סו"ס צה.

20) שו"ע אדה"ז שם סי' קד ס"ב.

21) כלשון הכתוב פרשתנו יח, כב.

22) להעיר מב"ר (פמ"ח, ט): וירא בשכינה ויראו במלאכים. ובפי' ידי משה שם. ברכי יוסף יו"ד סרמ"ד בתחלתו ושם ד"ה ואשר גמר.

*****) להעיר גם מלשון הב"ח לטור שם: ומדלא קאמר נמי **לא** באימה וביראה **ולא** ברתת ובזיע כו'.

דערפון גופא איז אַ ראי׳ אַז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״: וויסנדיק אַז הכנסת אורחים (זאָגט אַן שכינה — אַז זי) איז „גדולה״ פון „הקבלת פני שכינה״, איז דעריבער בשעת „הקבלת פני שכינה״ איז אברהם מפסיק און — „וירא והנה שלשה אנשים״.

עס בלייבט אַבער די שאלה: וואָס איז דער טעם וואָס דער רמב״ם איז משנה פון דער ראי׳ שבגמרא און ברענגט אַן אַנדער ראי׳ (דפשיטא אַז די ראי׳ פון „וירא והנה שלשה אנשים״ איז ניט „מבואר יותר״ ווי די ראי׳ שבגמרא, ואדרבא)?

ג. לכאורה וואָלט מען געקענט פאַרענטפערן:

אין מס׳ שבועות[23] זאָגט די גמרא, אַז דער מאמר „גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכינה״ איז פאַרבונדן מיט דער מחלוקת התנאים צי „כל שמות האמורים בתורה באברהם קדש״ איז כולל אויך דעם שם פון פסוק „ויאמר אדנ״י אם נא מצאתי חן בעיניך גו׳״, אַדער דער שם איז חול, ווייל דאָס האָט ער ניט געזאָגט צום אויבערשטן נאָר „למלאכים הי׳ מדברי״[24] (ובפרט אַז רש״י ברענגט אַראָפּ ביידע דיעות בפירושו על התורה[25]).

און דערפאַר ברענגט ניט דער רמב״ם דעם פסוק „ויאמר גו׳ אל נא תעבור גו׳״, ווייל די ראי׳ דערפון איז ניט לכל הדיעות[26] (ובפרט לשיטתו אין מורה נבוכים[27] אַז דאָס האָט ער געזאָגט צום מלאך).

מ׳קען אַבער ניט פאַרענטפערן אַזוי, וואָרום בספרו היד[28] פסק׳נט דער רמב״ם בפירוש „כל השמות האמורים באברהם קדש אף זה שנאמר אדנ״י אם נא מצאתי חן הרי הוא קדש״[29].

ד. אין מורה נבוכים[30] איז דער רמב״ם מבאר, אַז די ראיית שלשה אנשים און דער המשך שלאח״ז איז אַלץ געווען במראה הנבואה — ס׳איז אַ המשך צו „וירא אליו ה״[31].

---

23) לה, ב. וכהובא בתוד״ה דכתיב שבת שם.

24) ל׳ התוס׳ שבת שם. וראה פרש״י שבועות שם ובפרשתנו.

25) בפרשתנו שם. ומסיים „ושתי הלשונות בב״ר״ (ראה ב״ר פמ״ח, י — רק דיעה א׳). וראה לקו״ש ח״כ ע׳ 69 ואילך. ושו״נ. ואכ״מ.

26) ואף שבשבועות שם מפורש דמאמר ר״י גדולה הכנסת אורחים „אזלא״ „כאותו הזוג״ דס״ל דהוי קדש (וראה ר״ח שם שם. ר״ן שבת שם), י״ל (שאין הכוונה שלמ״ד דהוי חול אין גדולה הכנסת אורחים כו׳ אלא) שכוונתו שלמ״ד דהוי חול אין ללמוד זה מהכתוב אל נא תעבור דלמד ר״י. ובעיון יעקב שבת שם „דר״א (דקאמר בא וראה שלא כמדת הקב״ה כו׳) רוצה לחדש אפילו למ״ד ששם זה חול . . (ג״כ) יש ללמוד דגדול הכנסת אורחים כו׳״. ע״ש. וראה שער אפרים יו״ד (סי׳ סד ד״ה ובזה נראה) דמפרש עד״ז דברי התוס׳ בשבת שם. ע״ש. ואכ״מ.

27) ח״א פס״א. וראה שם ח״ב פמ״ב — הובא לקמן בפנים.

28) הל׳ יסודי התורה ספ״ו. וראה כס״מ שם.

29) ואולי י״ל, שהרמב״ם מפרש הכתוב אל נא תעבור כפי׳ התוס׳ (ד״ה חזיא) בגמ׳ (ב״מ פו, סע״ב) „שהשכינה הי׳ רוצה להסתלק מעל אברהם (ד״לאו אורח ארעא למיקם״ — ל׳ הגמ׳ ב״מ שם). ולפ״ז אין משם ראי׳ לפי׳ ר״י ד״גדולה הכנסת אורחים כו׳״, וכמ״ש בתוס׳ שם. וראה חדא״ג מהרש״א שם ד״ה והיינו דכתיב, דהלימוד במס׳ שבת הוא לא מדברי אברהם אל נא תעבור „אלא מהאי ענינא נדרש מדהלך כו׳״. ע״ש. וראה ראש דוד להחיד״א פרשתנו עה״פ. עיון יעקב שבהערה 26. וראה גם הרי״ף לע״י שם.

30) ח״ב שם.

31) וראה רמב״ן פרשתנו בתחלתה במה שהקשה על הרמב״ם במו״נ. וראה מפרשי המורה שם וספר הזכרון להריטב״א בביאור דעת הרמב״ם במו״נ. ואכ״מ.

ועפ״ז וואלט מען לכאורה געקענט פארענטפערן, אז לדעת הרמב״ם איז פון דעם פסוק „ויאמר אדנ״י גו׳ אל נא תעבור״ ניטא קיין ראי׳, ווייל דער תוכן הפסוק איז ניט א סיפור המאורע וואס האט פאסירט בפו״מ, נאר (אויך) די אמירה „אדנ״י גו׳ אל נא תעבור״ איז א טייל פון דעם וואס אברהם האט געזען במראה הנבואה.

מ׳קען אבער אזוי ניט זאגן, ווייל דער פסוק „וירא והנה שלשה אנשים״, פון וועלכן דער רמב״ם ברענגט די ראי׳, איז (לפי פירושו במו״נ) אויך געווען במראה הנבואה, ולא עדיף הא מהא.

און אויב מ׳זאל וועלן זאגן, אז אויך פון מראה הנבואה קען מען ברענגען א ראי׳ — והיינו מזה גופא וואס דער אויבערשטער באווייזט אזא מראה פון וועלכער ס׳איז מוכח אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״ —

איז דאך אדרבה: דעמאלט איז מסתבר צו ברענגען די ראי׳ דוקא פון פסוק „ויאמר אדנ״י גו׳ אל נא תעבור״:

דער רמב״ם איז דארטן מבאר אז דער פסוק „וירא אליו ה״ איז דער „כלל״ און פונעם פסוק „וירא והנה שלשה אנשים נצבים גו״ הויבט זיך אן דער פירוט הנבואה פון „וירא אליו ה״ — „התחיל לבאר איך היתה צורת ההראות ההוא ואמר שתחלה ראה שלשה אנשים כו׳״[32].

ולפ״ז, וויבאלד אז „וירא והנה שלשה אנשים״ איז געווען במראה הנבואה, איז דאך אין דעם ניטא קיין שום אנדייט וועגן דער העדפה פון הכנסת אורחים לגבי הקבלת פני השכינה — וויבאלד די ראיית ג׳ אנשים איז ניט מפסיק די הקבלת פני השכינה, נאר דער „וירא והנה גו״ דאס גופא איז די נבואה („וירא אליו ה״)[33] — הקבלת פני השכינה:

משא״כ דער פסוק „ויאמר אדנ״י גו׳ אל נא תעבור״, איז וויבאלד אז דער אויבערשטער האט אים דאס באווייזן במראה הנבואה (ווי אברהם זאגט צום אויבערשטן „אל נא תעבור״[33*]) איז דאס בא ללמד אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה״, כנ״ל[34].

נוסף על כל זה: בכלל איז דוחק גדול לפרש ולבאר בספר היד, ע״פ פירושו אין די פסוקים בספרו מו״נ, וויבאלד אז בספרו היד דערמאנט ניט דער רמב״ם דעם ענין הנ״ל, אז ס׳איז ניט געווען קיין דיבור ומעשה בפועל, נאר די גאנצע פרשה איז געווען[35] במראה הנבואה. ועוד ועיקר — ברמב״ם דידן (הובא לקמן) איז כמעט מפורש אז ס׳איז גע־ווען בפועל.

ה. וועט מען דאס פארשטיין בהקדם ביאור דברי הרמב״ם אין די הלכות (הנ״ל בס״א) שם, וז״ל (בהלכה א):

---

32) ל׳ הרמב״ם במו״נ שם.

33) ראה ריטב״א שם. אברבנאל למורה שם קרוב לתחלתו, ובמ״ש בישוב קושיא הא׳ דהרמב״ן.

*33) אבל זהו דלא כפי שפי׳ במו״נ שם ע״פ דברי „ר׳ חייא הגדול״ — „שהוא ג״כ ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם ואמר לגדול שבהם אמר״, וכנ״ל סעיף ג (ראה שקו״ט בפירושו במפרשי המו״נ שם). וראה עיון יעקב (ושער אפרים) שבהערה 26 — שגם למ״ד דהוי חול אפשר ללמוד דגדולה הכנסת אורחים כו׳.

34) ראה אברבנאל למורה שם בישוב קושיא השנית (דהרמב״ן על הרמב״ם): שהי׳ תועלת בהראות לו כל זה (כל פעולות אברהם ושרה בהכנסת אורחים להמלאכים) להודיע שכן הי׳ מנהגו כל הימים לעשות לאורחים הבאים אליו. ולכן נראו הדברים כמו שהיו בהקיץ. ע״ש. ועד״ז כ׳ הר״א בן הרמב״ם בספרו המספיק לעובדי ה׳ (ירושלים, תשל״ג) פרק הנדיבות.

35) אף שבנוגע לפרשיות אחרות הזכיר בהל׳ יסוה״ת (פ״ז ה״ג) שהם במראה הנבואה.

„מצות עשה של דבריהם לבקר חולים . . וללוות האורחים ולהתעסק כו׳". דערנאָך אין הלכה ב׳ זאָגט דער רמב״ם: „שכר הלוי׳ מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה שנאמר וירא והנה שלשה אנשים ולוויים יותר מהכנסתן. אמרו חכמים[35] כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים".

דאָרף מען פאָרשטיין: פאָרוואָס זאָגט דער רמב״ם (בה״א) אין דער מ״ע של דבריהם „וללוות האורחים" און ניט בלשון הכולל הכל „הכנסת אורחים"?

בפשטות לערנט מען, אַז אין דער הלכה רעדט דער רמב״ם וועגן דער מ״ע של דבריהם וואָס איז פאָרבונדן מיט גמ״ח שבגופו — „לבקר חולים ולנחם אבלים כו׳", און ווי ער פירט אויס אין הלכה א „ואלו הן גמ״ח שבגופו שאין להם שיעור". משא״כ דער חלק פון הכנסת אורחים, וואָס באַשטייט פון מאכיל ומשקה זיין די אורחים, איז אַן ענין (בעיקר) פון גמ״ח בממונו, און דאָס האָט אַ שיעור (און ווי דער רמב״ם איז מבאר דעם חילוק אין פירוש המשניות[37]).

דאָס איז אָבער ניט קיין ביאור מספיק[38]:

אין הלכה ב זאָגט דער רמב״ם אַז דער „חק שחקקו אברהם אבינו" איז כולל „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן", ביז ער ברענגט אויף דעם „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה". ולפי הנ״ל, אַז דאָס רעדט זיך וועגן גמ״ח בגופו, ווי קומט דאָס אַריין דער ענין פון הכנסת אורחים בממונו?

אויב דער רמב״ם וואָלט געמיינט נאָר אַרויסברענגען מעלת הלוי׳ כשלעצמו, האָט ער געדאַרפט זאָגן „והוא החק . . ונהג בה מלוה את האורחים" וכיו״ב, אַדער לכל הפחות — „שלאחר שמאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן, מלוה אותן", בכדי צו מדגיש זיין אַז עס רעדט זיך וועגן מעלת הלוי׳[39], „גמ״ח שבגופו".

פון לשון הרמב״ם איז משמע אַז דאָס זיינען נוגע אַלע פרטים פון הכנסת אורחים אויך דאָס וואָס „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן"[40].

[און ס׳איז אַ דוחק גדול לומר אַז דער רמב״ם ברענגט די פרטי הדברים וועגן הכנסת אורחים, נאָר אַלס הקדמה בכדי נאָכמער אַרויסברענגען מעלת הלוי׳ — „ולוויים יותר מהכנסתן"; ובפרט אַז דער מאמר וואָס ער ברענגט בסוף ההלכה, „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים", איז מדגיש אויפן

36) סוטה מו, ב.

37) ריש פאה. וראה גם ר״ש שם ד״ה והביכורים (ע״פ ירושלמי).

38) וגם: הרי בה״א כתב הרמב״ם „וכן לשמח הכלה והחתן ולסעדם בכל צרכיהם", שבפשטות הלשון משמע לכאורה שזה כולל (גם) גמ״ח בממונו — ראה נמוקי מהרא״י לרמב״ם שם; וא״כ גם בנוגע לעניננו, הול״ל סתם „הכנסת אורחים", או עכ״פ להוסיף ג״ז.

39) ולהעיר שבסמ״ג שם „הלווה (ולכאורה צ״ל „הלוי") הוא החק שחקקו כר״ו וממשיך (בל׳ הרמב״ם) „ודרך החסד . . מאכיל . . ומלוה אותם".

40) וכפשטות דרז״ל בפ׳ זו (פרשתנו כא, לג) „ויטע אשל׳ מאי אשל אכילה שתי׳ לוי׳ (מדרש תהלים לז. קי). וראה תיב״ע ות״י שם. פסיקתא זוטרתא שם. פרש״י כתובות ח, ב (ד״ה בביתו של אברהם). סוטה יו״ד, סע״א. ועוד. וברד״ק פרשתנו שם, לאחרי שמביא מרז״ל „נוטריקון אכילה שתי׳ לוי״ כתב: ור״ל שהנהיג אנשי באר שבע להכניס אורחים ושחייב אדם לקבל פני האורח בשלשה דברים האלה.

*) וראה לקמן ע׳ 320 הערה 89. לקו״ש חט״ז ס״ע 501.

שטאַרקסטן אופן די נחיצות וגודל ענין הלוי׳].

ו. אויך פאַדערט זיך ביאור: דער רמב״ם פאַנגט אָן „שכר הלוי׳ מרובה מן הכל״ און נאָכדעם פירט ער אויס „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים״ (ועד״ז ברענגט ער אין דער הלכה שלאח״ז[41] לגבי ב״ד: „וב״ד היו מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום ואם נתעצלו בדבר זה מעלה עליהם כאילו שפכו דמים״). וואָס ווי מ׳לערנט בפשטות, איז דער טעם וואָס העדר הלוי׳ איז „כאילו שופך דמים״ — ווייל מיט לוי׳ ווערט באַוואַרנט אָז מ׳זאָל דעם אורח ניט הרגענען בדרך (ווי די ראי׳ וואָס די גמרא ברענגט במס׳ סוטה[42]).

איז ניט מובן: ווייבאָלד ער זאָגט אָז מעלת הליווי איז אַזוי גרויס, אָז בהעדרו איז „כאילו שופך דמים״, איז דאָך די מעלה פון „שכר הלוי׳ מרובה מן הכל״ אין פאַרגלייך דערמיט אַ דבר טפל, ובכלל מאתים מנה[43]?

ז. ויש לומר נקודת הביאור בזה:

אין דעם ענין פון גמ״ח זיינען דאָ בכלל צוויי פרטים: א) דער נפעל פון דער מצוה, וואָס מיט זיין מעשה פון גמ״ח איז ער ממלא אַ חסרון של חבירו, אַדער ברענגט אַ תועלת לחבירו. ב) די פעולה מצד הגברא — די מדת החסד פון דעם גומל חסד.

כעין זה זיינען אין הכנסת אורחים פאַראַן די צוויי פרטים: א) די ענינים וואָס דער אורח באַקומט — דער מאכל ומשקה וכו׳ — דורך די פעולות פרטיות. ב) די מדת החסד פון דעם בעה״ב המארח, די התענינות ושימת לב וואָס ער ווייזט אַרויס דעם אורח.

בכלל איז ביי ענייני גמ״ח (ובכלל באַ מצות שבין אדם לחבירו), נוגע (בעיקר) דער נפעל, די טובה ותועלת וואָס חבירו באַקומט בפועל[44], און די מדת החסד פון דעם אדם הגומל חסד איז נוגע (בעיקר) ניט צום אדם המקבל החסד, נאָר צו דעם גברא הגומל חסד[45] [ביז — ווי מען געפינט באַ צדקה[46] אַז „מאבד סלע מתוך ידו ומצאה עני והלך ונתפרנס בה״ איז ער מקיים מצות צדקה][47].

ביי הכנסת אורחים קומט צו אַ חידוש מיוחד, אָז די מדת החסד, דער הרגש החסד פון דעם בעה״ב המארח, איז נוגע צו דעם נפעל, די פעולות וואָס מ׳טוט פאַרן אורח. די הכנסת אורחים דאַרף געטאָן ווערן באופן אַז דער אורח זאָל מרגיש זיין אַז אַלע פעולות פון דעם מארח בשבילו זיינען מצד זיין התענינות, מצד זיין רגש, אהבת ישראל (כמרומז בדברי הרמב״ם[48] אַז „כל מצות

41) ה״ג שם.

42) מו, ב (מקור דברי הרמב״ם). וכ״ה פשטות הפירוש במשנה (מה, סע״ב) שם.

43) להעיר ממגדל עוז לרמב״ם שם „ומתוך העונש תלמוד השכר״.

44) וראה אתוון דאורייתא כלל כג בסופו. לקו״ש חי״ט ע׳ 202 ואילך. וש״נ.

45) וע״ד לשון הרמב״ם (סוף הל׳ איסורי מזבח) „הרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו כו׳״.

46) ספרי תצא כד, יט. פרש״י שם. פרש״י ויקרא ה, יז בסופו. וראה אתוון דאורייתא שם.

47) להעיר מנתיבות עולם (להמהר״ל) נתיב גמ״ח פ״ב (קרוב לסופו) החילוק בין גמ״ח וצדקה, דגמ״ח הוי מצד הנותן, וצדקה היא מצד המקבל. וראה שם פ״ד.

48) שם סוף ה״א. וכ״כ בסהמ״צ שורש ב. וראה השקו״ט כו׳ ברמב״ן בסהמ״צ שורש א קרוב לסופו (ב„התשובה הג״) ומפרשי סהמ״צ שם. לקו״ש חי״ד ע׳ 61 ואילך.

אלו . . הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך"[49].

און דאָס דריקט זיך אויס אין דעם חיוב „ללות האורחים". וואָרום לוי' איז ניט קיין ענין פון ממלא זיין צרכיו של האורח וועָן ער איז אַן אורח (ווי ביים באַזאָרגן אים מיט אכילה ושתי' כו'), נאָר זי איז מצד מדת גמ"ח (ובמילא — גם לאחרי שפסקה השייכות ביניהם — הלך לדרכו) ובמילא פילט דער אורח, אַז אַלץ וואָס ער האָט געטאָן בשבילו קומט דאָס מצד דעם הרגש הלב פון דעם בעה"ב המארח, אַז ער איז זיך מתענין אין אים, עם אי'ז נוגע טובתו וכו'.

ח. און דאָס איז דער משך אין דברי הרמב"ם: „שכר הלוי' מרובה מן הכל. והוא החק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן ומלוה אותן":

דער „חק שחקקו אברהם" באַציט זיך ניט בלויז צום פרט פון מעשה הלוי', נאָר צום כללות'דיקן אופן פון הכנסת אורחים, אַז אברהם אבינו האָט איינגעשטעלט הכנסת אורחים באופן כזה אַז דאָס זאָל אנטהאלטן ניט נאָר די מעשה ונפעל פון גמ"ח (צרכיו של האורח) נאָר אויך די מדת החסד של בעה"ב המארח, וואָס דאָס איז דער „דרך החסד שנהג בה"[50], אַז לויית האורחים קומט צו־זאַמען מיט דעם וואָס „מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותן".

עפ"ז יש לבאר אויך סיום דברי הרמב"ם „אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים", אַז דאָס איז עולה בקנה אחד מיט מעלת הלוי' („שכר הלוי' מרובה מן הכל") שבתחילת ההלכה:

דער רמב"ם מיינט דאָ ניט נאָר אַז דאָס קען בריינגען שפיכת דמי האורח בהליכתו בדרך, נאָר (אויך)[51] דעם הרגש פון שפיכת דמים באָ דעם אורח: בשעת דער מארח איז אים ניט מלוה זעט ער אַז עס פעלט די התענינות און איבער־געבנקייט — די מדת החסד אין דער פעולה, גייט אים ניט איין די הכנסת אורחים און „אזיל סומקא ואתי חיוורא"[52] ער פילט אין דעם אָ בזיון, אָ „שפיכת דמים".

[וע"ד[53] ווי*[53] צדקה[54] וואָס דאָרף גע־

---

49) ואף שגם המאבד סלע כו' קיים מצות צדקה כנ"ל — הרי ג"כ עיקר בצדקה שתהי' בסבר פנים יפות כדלקמן בפנים.

50) וראה לקו"ש ח"ג ע' 768-9.

51) אלא שלפ"ז צ"ק לשון הרמב"ם „אמרו חכמים", כאשר כוונתו היא לא כדברי חכמים בגמ'. והול"ל סתם „כל שאינו כו'", ע"ד מש"כ להלן שם סוף הי"ד לגבי ביקור חולים.

52) ב"מ נח, סע"ב בנוגע הלבנת פנים, שהוא „כאילו שופך דמים".

53) להעיר ממגורת המאור להר"י אלנקאוה פרק הצדקה (ח"א ע' 39) „המשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים" (וראה לשון הרמב"ם שם ה"ג „כופין ללוי' כדרך שכופין לצדקה"). אבל ראה לקוטים שבסו"ס מהר"ל (הובא בס' גליוני הש"ס לשבת שם): כל היכא דנזכר הכנסת אורחים ר"ל דוקא הכנסת עשירים ומכובדים . . יקבלם בסבר פנים יפות לנהוג בהם כבוד כו' וראי' מאברהם אבינו כו' אבל הכנסת עניים בכלל צדקה היא.

53) ולא ממש (ראה לעיל ס"ז החילוק דהכנסת אורחים ועניני צדקה — גמ"ח), כי בהמעלות הכי נעלות שבצדקה, „הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש" (רמב"ם הל' מת"ע פ"י ה"ח. ועד"ז בשו"ע יו"ד סי' רמט ס"ו. וליתא שם „שהרי זו . . במקדש"), שהוא למעלה גם מנתינת צדקה בסבר פנים יפות, משא"כ בהכנסת אורחים שההתענינות ומדת חסדו של בעה"ב (שמתבטאת בלוי') היא עיקר המצוה, ונוגע להנפעל, וכבפנים.

54) ולהעיר ממ"ש המהר"ל (פ"ב שם), שהסבר

*) ה„מעלה גדולה" שאין למעלה ממנה" (בה„שמונה מעלות (ש)יש בצדקה"), אינה שייכת

געבן ווערן „בסבר פנים יפות ובשמחה" און דער נותן איז „מתאונן עמו על צרתו"[55], משא"כ ווען „נותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע כו' אבד זכותו והפסידה"[55].

און עפ"ז איז אויך מובן דער טעם וואָס דער רמב"ם טיילט אויס פון מצות הכנסת אורחים נאָר דעם ענין פון „ללות האורחים", ווארום דוקא אין דעם דריקט זיך אויס אַן עיקר בהמצוה פון הכנסת אורחים — די שימת לב צו דעם אורח[56]. נאָכמער: בשעת עס פעלט די לוי', דע־מאָלט פעלט אויך אין דער מצוה פון הכנסת אורחים אין די אכילה ושתי' וואָס ער האָט אים געגעבן, כנ"ל[57].

ט. וע"פ כל זה יש לומר אז דאָס איז דער טעם פאַרוואָס דער רמב"ם ברענגט דעם מקור אויף „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה" פון פסוק „וירא והנה שלשה אנשים" (כנ"ל סעיף ב): ער האָט משים לב געווען צו די ג' אנשים אינמיטן „הקבלת פני שכינה".

יו"ד. ע"פ כל הנ"ל קען מען פאַר־ענטפערן נאָך א שאלה אין דעם אַפ־לערנען פון אברהם'ן אז „גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה":

סוף־סוף האט זיך אַרויסגעוויזן אז מיט מאכיל ומשקה זיין די ג' אנשים האָט אברהם ניט מקיים געווען א מצוה פון הכנסת אורחים, ווייל באמת זיינען זיי ניט געווען מענטשן נאָר מלאכים וועלכע דאַרפן ניט קיין עסן, ובפרט להדיעה אז זיי האָבן ניט געגעסן, נאָר בלויז „נראו כמי שאכלו"[58].

און אפילו לויט דער דיעה[59] אז „אוכ־לין ושותין ממש" איז דאָך דאָס ניט ג"ע־

פנים יפות וכו' שבצדקה הו"ע ה„גמ"ח" (שבצדקה).

55) רמב"ם הל' מתנות עניים פי"ט ה"ד. וש"נ.

56) וגם לפי פשטות הכוונה בלוי' (לפי הגמ' שם) בכדי שהאורח לא יזוק בפועל וכיו"ב, הרי בעת שמלוהו אינו במצב של נצרך וחסר, דלא כבשאר גמ"ח אכו"ש וכו' לאורח שהוא נצרך וחסר אז. וא"כ גם בזה ניכרת ומודגשת מדת חסדו וטובו (שימת לב) של בעה"ב המארח להאורח. וראה זח"א קד, סע"א „דהא כלא בהאי חי"א" (וראה שם ואילך — הביאור). נתיבות עולם שם פ"ה — פעולת הלוי'.

57) ראה רבינו בחיי פרשתנו כא, לג: ודע כי מצות לוי' היא גמר המצוה באכסני' ותכלית השכר. ומובן מדבריו לכאר (כהביאור בפנים), שהיא לא רק גמר המצוה בזמן, כ"א (גם) השלימות שבהמצוה.

לנדו"ד, כי המעלה בזה היא ש„מחזק יד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי שיחזיק את ידו עד שלא יצטרך לבריות" (לשון הרמב"ם שם ה"ז. ועד"ז בשו"ע שם ס"ו). שבכל זה הוא מעלה בהנפעל, שהתועלת להעני בזה בפועל היא גדולה יותר מבשאר המעלות שבצדקה, אבל לא (כ־כ) מצד מדת חסדו של הנותן שמתבטאת בזה.

58) פרש"י פרשתנו יח, ח (מב"מ פו, ב. ב"ר פמ"ח, יד. וכ"ה בויק"ר שבהעלה 62. ועוד).

59) תוד"ה נראין (ב"מ שם), מסדר אלי' רבה (פ"ב). וכ"מ בזח"א קמד, א (ראה סה"מ תרס"ג ע' נ). ובזהר פרשתנו (קב, א) הובאו ב' הדיעות. וראה בהנסמן ברד"ל לב"ר שם. במדב"ר פי"ר, ה (בסופו).

וועז דערפאר וואס זיי האבן זיך געניטיקט אין דער אכילה ושתי' נאר בלויז „מפני כבודו של אברהם"[60] אדער צוליב דעם וואס „אזלת לקרתא הלך בנימוסי"[61], ובמילא איז בפועל — דאס ניט געווען הכנסת (וגמ"ח ל)אורחים.

ועפ"ז איז א תמי':

א) לפ"ז אז לאמיתתו של דבר איז ניט געווען קיום מצות הכנסת אורחים[62], טאר מען דאך ניט צוליב דעם מפסיק זיין „הקבלת פני שכינה" — איז ווי איז שייך אז אברהם אבינו זאל חלילה נכשל ווערן אין איבערלאזן הקבלת פני השכינה?

ב) קשה לומר אז מען לערנט אפ א דין (אמת) — גדולה הכנסת אורחים כו' — פון א פעולה וואס זי איז באמת ניט געווען הכנסת אורחים?

מוז מען זאגן, אז כאטש די אורחים פון אברהם אבינו זיינען געווען נאר „בדמות אנשים", פונדעסטוועגן, האט גארניט געפעלט אין דער „הכנסת אורחים" פון אברהם אבינו; ס'איז ניט דער ענין אז נאר לפי ראות עיניו האט ער מקיים געווען די מצוה פון הכנסת אורחים, נאר דער אמת איז געווען אזוי.

וההסברה בזה י"ל[63]:

עיקר ענין הכנסת אורחים איז מודגש (ניט אויף אזויפיל אין פעולת החפצא פון אכו"ש, וואס דער אורח באקומט, נאר) אין די מדת החסד, „דרך החסד שבה", דעם שימת לב און התענינות מצד דעם גברא, דעם בעה"ב המארח צו דעם אורח — און די מעשה הגברא ושימת לבו איז אין דער הכנסת אורחים ביי „אברהם אבינו" געווען בשלימות.

נאכמער: אויך דער נפעל (בהאורח) פון הכנסת אורחים האט זיך אויפגעטאן בא אברהם בשלימות, וואס דער ענין הנ"ל, די שביעת רצון האורח פון דער שימת לב — איז דא בא מלאכים (ובפרט וועז זיי קומען בדמות אנשים)[64];

ובמיוחד וועז ס'רעדט זיך וועגן שימת לב פון אברהם אבינו ועלכער איז אזוי־פיל „חביב" בא דעם אויבערשטן, און ווי ער זאגט אויך בפרשתנו[65] „כי ידעתיו" — „לשון חיבה", און בכלל „האבות הן הן המרכבה"[66], וואס מעלתם בגלוי למלאכים איז העכער פון מעלת המלאכים, איז זיכער דא דער תוכן ועיקר פון הכנסת אורחים מצד אברהם לגבי המלאכים.

(משיחות ש"פ וירא תשכ"ה.
כ"ט אלול תשכ"ב)

---

60) תוספות שם (אבל בזח"א קב, א: בגין יקרא דאברהם אתחזי הכי). ובתדבא"ר שם: בצדקתו של אותו צדיק (אברהם) ובשכר טורח כר.

61) ראה שמו"ר פמ"ז, ה. זהר שם קמד, א.

62) וראה ויק"ר פל"ד, ח: מי הוא שעשה חסד עם מי שלא היו צריכין אברהם עם מלאכי השרת.

63) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 329 ואילך.

64) נוסף ע"ז — דנתינת האפשריות להמלאכים שייקיימו „אזלת לקרתא הלך בנימוסי" — (ראה בהנסמן לעיל הערה 58, 61) ה"ז (דוגמת) מאכילם.

65) יח, יט. ובפרש"י.

66) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.